

Ông Tổ của Google Map.

Ông tổ của google map.

Hình chụp năm 1938 ở Sài Gòn, cho thấy hình ảnh một thiết bị lạ mắt được chính quyền đặt ngay giữa công trường Francis Garnier phía trước Theatre Municipal (nay là công trường Lam Sơn trước Nhà hát Sài Gòn). Ngày nay, nếu nhìn thiết bị này, đa số chúng ta đều không biết công dụng của nó.

90 năm trước, hẳn nó đã đã từng gây xôn xao dư luận Sài Gòn, đó chính là bản đồ công cộng cho phép người dân ước lượng khoảng cách nơi cần tới, thông qua một thước xoay. Bên trong bản đồ hình tròn này có đèn để phát ánh sáng vào ban đêm.

Vai trò của thiết bị này cũng giống như google map ngày nay, rất thuận tiện để người dân dự tính trước quãng đường và thời gian để tới nơi cần tới. Và điều thú vị là: bản đồ công cộng có thước xoay đo khoảng cách này, theo ghi nhận trong lịch sử, chỉ có ở hai nơi: Paris và Sài Gòn.

Lúc đó các nước phát triển, ở các đô thị đều có rất nhiều bản đồ công cộng (public street map kiosks, "You-are-here" maps, Stadtplan), nhưng hầu hết là bản đồ cố định, không có thước xoay đo khoảng cách. Chúng thường là bảng phẳng hoặc bản đồ giấy dán, đôi khi có mũi tên chỉ hướng, chứ không phải kiểu thước quay cơ học như cái này ở Sài Gòn.

Tại Paris, loại "**Plan Indicateur des rues**" (hay còn gọi là borne planimètre public) đã xuất hiện từ cuối những năm 1920. Đây là những kiosk bản đồ đường phố công cộng đặt ngoài trời, với bản đồ hình tròn lớn và một thước chỉ (règle pivotante) có thể xoay để người dân tự đo khoảng cách từ vị trí đứng đến bất kỳ địa điểm nào. Một số phiên bản còn có đèn chiếu sáng bên trong để sử dụng ban đêm.

Hình ảnh nổi tiếng nhất được chụp năm 1929 tại một công viên Paris, cho thấy một phụ nữ đang dùng thước chỉ trên bản đồ - gần như giống hệt thiết bị ở Sài Gòn. Ngay sau đó, chính quyền thuộc địa Pháp tại Sài Gòn đã "copy-paste" tiện ích hiện đại này và lắp đặt ngay giữa công trường Francis Garnier (nay là công trường Lam Sơn, như hình bên dưới).

Thật đáng tiếc, cả hai thiết bị đều đã biến mất theo thời gian. Nhưng qua những bức ảnh hiếm hoi, chúng ta thấy rõ: ngay từ những năm 1930, người dân Paris và Sài Gòn đã có trong tay một "Google Maps" phiên bản analog cực kỳ thông minh! Ở bên phải hình này là poster quảng cáo phim mang tên The Baker's Wife, được công chiếu vào tháng 9 năm 1938 tại rạp Majestic ở đầu đường Catinat .

"ÔNG TỔ CỦA GOOGLE MAP" TỪ NĂM 1938 GIỮA TRUNG TÂM SÀI GÒN

Nhìn bức ảnh này, có lẽ phần lớn chúng ta sẽ không đoán được chiếc thiết bị lạ mắt đặt giữa công trường Francis Garnier năm 1938 dùng để làm gì.

Vị trí đó chính là công trường Lam Sơn ngày nay, nằm ngay trước Nhà hát Thành phố TP.HCM.

Nhưng điều thú vị là thiết bị này thực chất có chức năng rất giống với... Google Maps.

Vào thời điểm chưa có điện thoại thông minh, chưa có GPS, thậm chí chưa có máy tính cá nhân, người dân Sài Gòn đã có thể:

- Xác định vị trí cần đến
- Ước lượng khoảng cách
- Tính toán lộ trình di chuyển

chỉ bằng một chiếc thước xoay cơ học gắn trên bản đồ công cộng.

Thiết bị này gồm:

- Một bản đồ thành phố hình tròn
- Một thước chỉ có thể xoay theo mọi hướng
- Hệ thống đèn bên trong để sử dụng vào ban đêm

Người sử dụng chỉ cần xoay thước từ vị trí đang đứng đến địa điểm muốn tới là có thể ước lượng được khoảng cách cần di chuyển.

Nói theo ngôn ngữ ngày nay:

Đây gần như là phiên bản Google Maps cơ học của thập niên 1930.

Điều đặc biệt hơn nữa là theo nhiều tư liệu lịch sử, loại bản đồ công cộng có thước xoay đo khoảng cách như thế này chỉ xuất hiện tại Paris và Sài Gòn

Trong khi nhiều thành phố lớn trên thế giới thời đó cũng có bản đồ công cộng ngoài trời, phần lớn chỉ là:

- Bản đồ cố định
- Bảng chỉ đường
- Sơ đồ khu phố

chứ không có cơ chế đo khoảng cách bằng thước xoay như thiết bị này.

Tại Paris, hệ thống này được gọi là:

“Plan Indicateur des Rues”

hoặc

“Borne Planimètre Public”

và xuất hiện từ cuối những năm 1920.

Một số mẫu còn được trang bị đèn chiếu sáng bên trong để người dân sử dụng vào buổi tối.

Những bức ảnh chụp tại Paris năm 1929 cho thấy người dân đang đứng xoay thước trên bản đồ công cộng gần như giống hệt mẫu được lắp đặt ở Sài Gòn sau đó. Có thể nói chính quyền thuộc địa Pháp đã mang tiện ích hiện đại này từ Paris sang Sài Gòn và đặt ngay giữa trung tâm thành phố.

Điều đó cho thấy Sài Gòn những năm 1930 không chỉ là một đô thị sầm uất của Đông Dương mà còn liên tục tiếp nhận nhiều ý tưởng quy hoạch và tiện ích đô thị tiên tiến từ châu Âu.

Một chi tiết thú vị khác trong bức ảnh:

Ở phía bên phải có thể nhìn thấy áp phích quảng cáo bộ phim: The Baker's Wife

được chiếu tại rạp Majestic trên đường Catinat — con đường ngày nay mang tên Đồng Khởi.

Đáng tiếc là cả những bản đồ công cộng đặc biệt này ở Paris lẫn Sài Gòn đều đã biến mất theo thời gian.

Nhưng qua những bức ảnh hiếm hoi còn lưu lại, chúng ta có thể thấy rằng:

Trước khi Google Maps xuất hiện gần một thế kỷ... Người dân Sài Gòn đã từng có một “Google Maps phiên bản analog” ngay giữa trung tâm thành phố. Và đó có lẽ là một trong những tiện ích đô thị thú vị nhất từng xuất hiện trong lịch sử Sài Gòn xưa.